

ВІДГУК

**офіційного опонента - доктора юридичних наук, професора, проректора
Львівського державного університету внутрішніх справ**

Мозоля Станіслава Анатолійовича

**на дисертаційне дослідження Чалика Вадима Романовича на тему
«Адміністративно-правове регулювання використання інформаційних
технологій у сфері реалізації та захисту соціальних прав громадян», подане
на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Актуальність проведеного В.Р. Чаликом дослідження проблеми адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері реалізації та захисту соціальних прав громадян не викликає сумніву. Конституція України закріплює широкий спектр соціальних прав громадян, які мають бути забезпечені належним чином. Одним із ключових аспектів у реалізації цих прав є інформаційне забезпечення, адже інформація є важливою складовою соціальної системи. Вважається, що найбільш ефективно функціонує той об'єкт, де інформаційний обмін організований належно та на високому рівні. У сучасних умовах розвитку суспільства цифрові технології є важливим елементом успішного реформування та функціонування будь-якої сфери діяльності, включно з соціальним захистом населення. Одним із ключових аспектів інформаційних відносин у соціальній сфері є забезпечення відкритості та прозорості органів публічної влади, які відповідають за соціальний захист громадян. Зараз спостерігається тенденція до підвищення прозорості роботи таких органів, однак залишається проблема щодо якості та актуальності інформації, що міститься у державних реєстрах. Бракує чітких механізмів

оскарження якості ведення загальнонаціональних реєстрів та баз даних у соціальній сфері, що є порушенням інформаційних і соціальних прав громадян.

Удосконалення системи соціального захисту громадян та підвищення ефективності публічного управління у цій сфері визначені пріоритетними напрямами державної та міжнародної політики в ряді стратегічних документів. Зокрема, Концепція реалізації державної політики щодо соціального захисту населення та захисту прав дітей, що розроблена в контексті проведення реформи системи соціального захисту, передбачає створення Національної соціальної сервісної служби України та здійснення нею адміністрування процесів надання соціальної підтримки, моніторинг та оцінювання їх якості, надання сервісних послуг із використанням новітніх інформаційно-аналітичних систем.

З огляду на загальну тенденцію до цифровізації публічного управління, в Україні було прийнято Стратегію цифрової трансформації соціальної сфери, яка визначає ключові напрямки та завдання для комплексної цифрової модернізації всіх компонентів системи соціального захисту на основі єдиних стандартів і технологій. Згідно з чинним законодавством, адміністрування соціальних процесів, моніторинг та оцінювання якості надання послуг, а також сервісне обслуговування громадян мають здійснюватися з використанням новітніх інформаційних технологій.

Це питання стало особливо актуальним в умовах активних бойових дій, коли громадяни потребують доступу до соціальних і адміністративних послуг дистанційно за допомогою інформаційних технологій. Це підштовхує до пошуку шляхів вдосконалення адміністративно-правового регулювання використання цифрових технологій у сфері реалізації та захисту соціальних прав громадян, що має на меті забезпечити надійність, ефективність та доступність послуг для всіх категорій населення. Автором визначено пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у соціальній сфері. Наведені обставини зумовлюють актуальність теми дисертації, її важливе теоретичне та практичне значення щодо подальшого розвитку адміністративного та інформаційного права в Україні.

Проаналізувавши зміст дисертації, варто відмітити, що в цілому робота містить правові, теоретичні та організаційні засади досліджуваної теми, що базується на ретельному аналізі законодавчого масиву, практики діяльності використання інформаційних технологій у сфері реалізації та захисту соціальних прав громадян.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

Опрацювавши дисертаційне дослідження В.Р. Чалика доходимо висновку, що воно є структурованим та ґрунтується на результатах аналізу значної кількості нормативно-правових актів, наукового доробку загальної теорії держави і права, конституційного, адміністративного, інформаційного права, а також наукових праць, присвячених окремим питанням інформаційного забезпечення реалізації та захисту соціальних прав громадян в Україні. Дисертація В.Р. Чалика визначається як комплексне дослідження, що характеризується наявним послідовним підходом до висвітлення його об'єкту та предмету, досягнення реалізації цілей та задач.

Належний ступінь наукової обґрунтованості та практичної цінності результатів виконаного дослідження, що в концентрованому вигляді знайшли відображення у сформульованих здобувачем наукових положеннях, висновках і рекомендаціях, забезпечено методологічним і теоретичним обґрунтуванням його вихідних положень; застосуванням комплексу наукових методів, відповідних об'єкту, предмету, меті і задачам дослідження; використанням сучасних досягнень юридичної науки та широкої джерельної бази дослідження; здійсненням апробації основних концептуальних ідей і положень дослідження. Вдалий вибір методів дослідження, аналіз і синтез наукової літератури, нормативно-правових актів та узагальнення отриманої інформації з метою дослідження адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері реалізації та захисту соціальних прав громадян, дозволили успішно розв'язати поставлені задачі дослідження.

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації підтверджується їх апробацією у відкритому друку, обговоренням на наукових

конференціях, інших наукових заходах. Достовірність одержаних результатів підтверджується не тільки їх суто науковою значимістю, як певною системою здобутих дисертантом нових знань, що заповнюють деякі прогалини в адміністративному та інформаційному праві України, але й їх практичною затребуваністю на сучасному етапі, зокрема для вдосконалення чинного національного законодавства в тій його частині, що стосується нормативного регулювання використання інформаційних технологій у сфері реалізації та захисту соціальних прав громадян. Проведена автором науково-дослідна робота є результатом його власних напрацювань, вдалою спробою визначення напрямів організаційно-правового забезпечення використання інформаційних технологій в соціальній сфері.

Основні положення роботи знайшли відображення у 6 наукових працях, з них 5 у наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях України, 1 статті опублікованій у зарубіжному науковому виданні та у 13 тезах доповідей на наукових міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Здійснення аналізу дисертаційного дослідження та наукових публікацій дає підстави стверджувати про встановлення факту належної обґрунтованості результатів дисертації В.Р. Чалика в галузі адміністративного та інформаційного права як для теоретичного, так і практичного застосування в межах досягнутих автором мети та завдань, що є свідченням його високого наукового рівня, що підтверджується в тому числі відповідністю обсягу наукових публікацій, що висуваються відповідно до чинного законодавства України.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Новизна дослідження конкретизується в найважливіших положеннях, висновках і пропозиціях. Серед них, можна виділити наступні.

Так, здобувач у підрозділі 2.1 визначив ознаки та сформулював поняття інформаційних технологій у сфері реалізації та захисту соціальних прав громадян як сукупності інформаційних, телекомунікаційних, інформаційно-телекомунікаційних систем, технічних пристроїв, комп'ютерних програм,

програмно-технічних засобів, цифрових ресурсів, баз даних, реєстрів, електронних мереж, технологій, що забезпечують реалізацію необхідних видів інформаційної діяльності органів публічної влади, що реалізують соціальну державну політику, надавачів, отримувачів соціальних послуг у сфері обігу соціальної інформації з метою забезпечення реалізації та захисту соціальних прав громадян (с. 116-117). Також представив у підрозділах 2.1 та 3.1 авторську класифікацію цих інформаційних технологій (виокремив 13 груп) та запропонував закріпити її на рівні вітчизняного законодавства, а саме у Положенні про Єдину інформаційну систему соціальної сфери (с. 199-201). Автор також визначив недоліки правового регулювання функціонування інформаційних ресурсів у соціальній сфері : відсутність системного підходу; не урегульованість використання інституціями соціального захисту в соціальній сфері таких ресурсів як електронний кабінет, веб-портал, веб-сайт, портал електронних послуг; відсутність механізмів зворотного зв'язку із громадянами щодо якості цих ресурсів; недостатній рівень інформаційної взаємодії органів публічної влади у соціальній сфері; не відповідність міжнародним стандартам захисту персональних даних та транспарентності органів публічної влади (с. 91).

У другому розділі дисертації В.Р. Чаликом виокремлено ознаки механізму адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у соціальній сфері та сформульоване відповідне авторське поняття : комплекс визначених правовими нормами взаємоузгоджених алгоритмів впливу на дії фізичних та юридичних осіб - учасників соціальних правовідносин, що забезпечується за допомогою інформаційних технологій та автоматизації процесів соціальної підтримки та захисту громадян. Автором запропоновано це визначення закріпити на законодавчому рівні у Законі України «Про соціальні послуги» (с. 116-119).

У підрозділах 2.2 та 2.3 дисертації проводиться систематизація нормативно-правових актів, що регулюють створення, наповнення, інтегрування з іншими інформаційними системами, використання, випробовування та удосконалення Єдиної інформаційної системи соціальної сфери, її зміст та

структура, вплив на інформаційні правовідносини у сфері реалізації та захисту соціальних прав громадян, а також з'ясування недоліків правового регулювання функціонування Єдиної інформаційної системи соціальної сфери та окреслення напрямів їх корегування. В.Р. Чалик запропонував доповнити Положення про Єдину інформаційну систему соціальної сфери такими правовими конструкціями, які дозволили б додати до її підсистем відомості з Реєстру випадків насильства, єдиної інформаційної системи, створеної з метою найбільш ефективного вирішення завдань медико-соціального забезпечення осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи та єдиної інформаційної система обліку черги на санаторно-курортне лікування ветеранів війни та осіб з інвалідністю; відомостями з автоматизованої системи реєстрації гуманітарної допомоги та з Реєстру волонтерів антитерористичної операції. Обґрунтовано необхідність доповнення Положення про Єдину інформаційну систему соціальної сфери поняттями електронний кабінет, веб-портал, веб-сайт, портал електронних послуг у соціальній сфері та додати положеннями про правила їх використання в комплексі з Єдиною інформаційною системою соціальної сфери; гарантіями недопущення зривів термінів виконання робіт з обслуговування Єдиної інформаційної системи соціальної сфери, запобігання підготовки неякісної документації та запобіжники нецільового використання відомостей з цієї системи (с. 126-127, 135-136, 164).

В дисертації містяться ряд інших положень, висновків та пропозицій, за умови запровадження яких до національного правового простору буде вирішено ряд важливих задач теоретичного та практичного спрямування, що є ознакою цілісності, завершеності та значимості наукової новизни отриманих результатів дослідження В.Р. Чалика.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Нормативну основу дисертаційного дослідження складає Конституція України, система законодавчих актів України, сукупність міжнародних договорів та актів, як імплементовані Верховною Радою України, так і інші

юридичні акти ЄС, сукупність підзаконних нормативно-правових актів, що складається із постанов Верховної Ради України, указів Президента України, постанов та розпоряджень Кабінету Міністрів України, нормативних актів центральних органів виконавчої влади, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, що регулюють порядок використання інформаційних технологій у сфері реалізації та захисту соціальних прав громадян. У роботі висвітлено позитивний досвід Франції, Німеччини, Великобританії, Італії, США, Норвегії, Данії, Швеції, Фінляндії, Нідерландів, Ісландії, а також Естонії, Австрії та Словенії у сфері використання інформаційних технологій для реалізації та захисту соціальних прав громадян (с. 201- 203).

Джерелами фактичного матеріалу є результати власних досліджень, узагальнення практичної діяльності органів публічного управління в сфері соціального захисту населення, матеріали статистики, довідкові видання, матеріали судової практики та відкрита інформація з державних реєстрів.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Сформульовані в дисертації наукові положення, висновки і рекомендації є достатньо обґрунтованими, з точки зору логіки та методології наукового дослідження. Як вбачається їхньому отриманню передувала значна робота з аналізу нормативних актів, вітчизняних та зарубіжних наукових джерел, в яких висвітлюються проблеми правового регулювання використання інформаційних технологій у соціальній сфері. Високий ступінь вірогідності та наукової обґрунтованості результатів виконаного дослідження забезпечено використанням значного обсягу літературних джерел, узагальнених практичних матеріалів й відповідних наукових методів. Автор методологічно правильно підходить до визначення меж дослідження, визначаючи в цих межах встановлення напрямів підвищення ефективності застосування інформаційних технологій у соціальній сфері. Крім того, автор демонструє належне володіння діалектичним, порівняльно-правовим, системно-структурним, логіко-семантичним методами, а також володіє

прийомами логічного аналізу і синтезу.

Обґрунтованість і достовірність результатів дисертаційної роботи В.Р. Чалика обумовлюється належним і достатньо якісним підбором емпіричної бази дослідження. Автором досліджено десятки нормативно-правових актів і значна кількість наукових джерел. До факторів, що обумовлюють достовірність та обґрунтованість дослідження необхідно віднести і досить вдало обрану структуру дисертації, яка відображає логіку викладу змісту дисертації, що дозволило Вадиму Романовичу сформулювати низку важливих наукових положень, пропозицій, висновків та рекомендацій. Таким чином, висунуті автором задля досягнення поставленої мети завдання виконані на належному методологічному рівні, що є підтвердженням оволодіння В.Р. Чаликом методологією наукової діяльності.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у тому, що сформульовані у дисертації пропозиції і висновки можуть бути використані у: науково-дослідній сфері як підґрунтя для подальшої розробки теоретичних основ організації й правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері реалізації та захисту соціальних прав громадян; у правотворчій діяльності – для вдосконалення чинного інформаційного, адміністративного, адміністративного процесуального законодавства, а також нормативно-правових актів у сфері соціального захисту населення, щодо механізму використання інформаційних технологій в Україні; у освітній діяльності – для підготовки підручників, посібників, монографій, курсів лекцій, методичних рекомендацій для викладання дисциплін «Адміністративне право», «Публічне адміністрування», «Адміністративна відповідальність»; практичній діяльності – для удосконалення діяльності органів публічної влади у сфері соціального захисту щодо використання інформаційних технологій при наданні соціальних послуг.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Дисертаційна робота Вадима Романовича Чалика на тему «Адміністративно-правове регулювання використання інформаційних технологій у сфері реалізації та захисту соціальних

прав громадян» має структурований комплексний характер, що відповідає вимогам, викладених у нормативно-правових актах Кабінету Міністрів України, Міністерства освіти та науки України, зокрема, положенням Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Дисертація В.Р. Чалика складається із анотації, вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (358 найменувань) та додатків, загальним обсягом - 259 сторінок, з яких основний текст становить 214 сторінок.

В анотації рецензованого дослідження, виконаного В.Р. Чаликом викладено його положення наукової новизни, досягнуті висновки та пропозиції із встановлення змісту та особливостей адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій при реалізації та захисті соціальних прав громадян.

Вступ до роботи, відповідно до вимог нормативних документів, визначає основні загальні характеристики дисертації: актуальність теми, зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами, мету і задачі дослідження, об'єкт, предмет, методи дослідження, нормативну основу, емпіричну базу, наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, особистий внесок здобувача, апробації результатів дослідження, публікації. Усі елементи вступу є лаконічними, проте достатньо інформативними.

Три розділи дисертації дозволяють послідовно та ґрунтовно розкрити тему. Так, перший розділ роботи присвячено характеристиці теоретико-правових засад адміністративно-правового регулювання використання інформаційних

технологій у сфері соціального захисту населення. В його межах розкрито поняття та ознаки інформаційних правовідносин у сфері реалізації та захисту соціальних прав громадян; охарактеризовано стан наукової розробленості питання використання інформаційних технологій у сфері реалізації та захисту соціальних прав громадян; висвітлено зміст правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері реалізації та захисту соціальних прав громадян. В межах другого розділу роботи розкрито зміст та елементи механізму адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у соціальній сфері, а також розкрито види, особливості правового регулювання застосування інформаційних технологій органами соціального захисту населення та інформаційних технологій при наданні соціальних послуг в Україні. В третьому розділі роботи автором проаналізовано перспективи удосконалення адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері реалізації та захисту соціальних прав громадян в Україні на підставі дослідження іноземного досвіду використання інформаційних технологій у сфері соціального забезпечення населення та наукових концепцій.

Кожен із розділів дисертації закінчується висновками, в яких підведено підсумки відповідного етапу дослідження. Наприкінці роботи наведено загальні висновки, в яких сконцентровано найважливіші положення та рекомендації, що знайшли своє відображення у тексті дисертації.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційного дослідження.

Водночас схвально оцінюючи дисертаційне дослідження В.Р. Чалика, не можна обійти увагою її певні дискусійні положення, а саме:

1. У підрозділі 1.1 дисертації «Інформаційні правовідносини у сфері реалізації та захисту соціальних прав громадян», автор використовує такі словосполучення як «соціальна сфера», «соціальне середовище», «соціальний захист», «реалізація соціальних прав», «захист соціальних прав» без визначення змісту цих понять (с. 37-38). У межах цього підрозділу дисертант досліджує інформаційні відносини, у сфері реалізації та захисту соціальних прав, визначає

їх ознаки та формулює відповідне поняття. Проте чітко не зрозуміла позиція автора щодо співвідношення наведених понять у авторській концепції інформаційних відносин, обсяг та коло суб'єктів між якими виникають такі інформаційні зв'язки.

2. На с. 129-132 у підрозділі 2.2 «Інформаційні технології органів соціального захисту населення та правове регулювання їх використання» автор приділяє занадто багато уваги питанням правового регулювання функціонування реєстру осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, Реєстру особового складу органів внутрішніх справ та військовослужбовців Національної гвардії України, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. Натомість іншим реєстрам, що використовуються в соціальній сфері відводиться значно менше уваги. Такий розподіл обсягу цього розділу зменшив можливість розкриття особливостей функціонування інших реєстрів, що використовуються органами соціального захисту населення.

3. Заслугує на схвальне ставлення намагання автора розкрити зміст правового регулювання використання такої інформаційної технології у соціальній сфері як цифрове робоче місце публічного службовця органів соціального захисту населення, а також електронний кабінет споживача соціальних послуг та адміністративних послуг у соціальній сфері (с. 133-135). Проте, ця частина дослідження виглядає незавершеною, оскільки автор не формулює відповідного визначення та не узагальнює види таких електронних кабінетів, що використовуються у соціальній сфері.

4. У підрозділі 3.1. дисертації, при розгляді іноземного досвіду використання інформаційних технологій у сфері соціального забезпечення населення автор детально аналізує відповідний досвід і моделі різних інформаційних технологій, проте не зазначає яку зарубіжну модель можна було б запровадити у вітчизняну практику соціального забезпечення населення для його покращення.

5. У дисертації ключовими поняттями є «реалізація соціальних прав громадян» та «захист соціальних прав громадян». На наш погляд, саме в частині

правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері захисту соціальних прав громадян є певні прогалини у авторській концепції. Наприклад, дисертант не навів приклади та не висвітлив інформацію щодо використання інформаційних технологій судами як суб'єктами, що покликані здійснювати у судовому процесі захист соціальних прав громадян. Бажано було б навести відповідні положення щодо правового регулювання використання інформаційних технологій для захисту соціальних прав громадян у судовій системі.

Висловлені зауваження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку рецензованого дослідження, виконаного В.Р. Чаликом, лише спонукають до подальшої наукової дискусії за темою дослідження.

Вивчення результатів дисертаційного дослідження дає можливість стверджувати, що дисертація В.Р. Чалика є самостійною, завершеною науковою працею, в якій запропоновано оригінальний авторський погляд на проблематику правового регулювання та організаційного забезпечення використання інформаційних технологій у соціальній сфері.

Підсумовуючи викладене, можна констатувати, що дисертаційне дослідження «Адміністративно-правове регулювання використання інформаційних технологій у сфері реалізації та захисту соціальних прав громадян» є завершеною науковою працею, в якому отримано нові науково обґрунтовані результати, запропоновано нове вирішення наукової проблеми, що полягає в комплексному аналізі стану та визначенні перспектив адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері реалізації та захисту соціальних прав громадян. Робота відповідає вимогам, які закріплені у Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти,

наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор – **Вадим Романович Чалик** – на основі публічного захисту заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

**Проректор Львівського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор**

Станіслав МОЗОЛЬ